

## **איזו מצווה עדיפה: סוכה או ארבעת המינים?**

### **שאלה א'**

נתי, צעיר בן 25, נמצא בדילמה גדולה: לפני חג הסוכות הוא נסע לחו"ל לצורך מצוות פדיון שבויים, והוא 'נתקע' בערב חג הסוכות במקום מרוחק מאוד מיהודים.

לנתי אין דרך לקיים את כל המצוות יחד - גם את מצוות סוכה וגם את ארבעת המינים, אלא הוא חייב לוותר על אחד מהם.

אם יטרח בקניית קרשים וסכך ובניית הסוכה, לא יספיק לנסוע לקנות ארבעת המינים, ואם ייסע לקנות ארבעת המינים, לא יוכל לבנות סוכה.

ונשאלת השאלה: איזה מצווה עליו להעדיף, סוכה או ארבעת המינים?

### **שאלה ב'**

בערב חג הסוכות הייתה רעידת אדמה באחת ממדינות העולם השלישי, רבים נעדרים, ויש חשש גם לחיי כמה יהודים. משרד החוץ הישראלי שלח משלחת חילוץ לסייע למחלצים המקומיים, יחידה שמורכבת מחיילי צה"ל ומתנדבי זק"א.

דורון, חבר בצוות החילוץ רצה לקיים מצוות ארבעת המינים, אך מרוב עיסוק במצוות פיקוח נפש לא היה לו זמן לקיים את שתי המצוות, רק את אחד מהם לזמן מועט.

אם ייסע ליישוב היהודי הרחוק שעה וחצי, יוכל לפי החשבון שלו לקיים 2 דקות מצווה אחת, או 2 דקות של ישיבה בסוכה, או 2 דקות של נטילת ארבעת המינים.

מה הייתם מייעצים לדורון? מה עדיף?

### **לעמקנים - שאלה ג'**

נאור, גר במושב בדרום, ומתנדב ב'איחוד הצלה', בערב חג הסוכות הוא תכנן לרכוש ארבעת המינים מהודרים בעיר הסמוכה, וגם לבנות את הסוכה בחצרו. אך להוותו הוא נקרא באותו יום לכמה קריאות דחופות של הצלה, ולא יכל לנסוע ולבנות כל מה שרצה.

השעה כבר מאוחרת, והוא עשה חשבון שלא יספיק גם לנסוע לקנות ארבעת המינים וגם לבנות סוכה.

יש לנאור חבר טוב בשם שי, שמוכן לעשות עבורו איזה שליחות שיחפוץ.

נאור מסתפק מה לומר לשי לעשות: לבנות לו סוכה או לנסוע לרכוש ארבעת המינים.

מכיוון שנאור יודע שבכל מצוות התורה ישנה הלכה של "מצווה בו יותר מבשלוחו". (כך מבואר בגמרא בקידושין (מא, א) ו"פ הרמב"ם (שבת פרק ל הלכה ו). ובטעם הדבר כתב רבנו יונה (אגרת התשובה סימן קס"ד) שעשיית המצוה על ידי האדם המצווה היא ביטוי לחביבותה, ורבי יוסף חיים מבגדד כתב (שו"ת רב פעלים, יורה דעה סימן ל"ה) שבקיום המצוה על ידי שליח יש זלזול במצוה)

משום כך מסתפק נאור מה עדיף לו לעשות בעצמו, האם את מצוות סוכה, או את מצוות ארבעת המינים?

### לעמקנים - שאלה ד':

מדוע מסכת סוכה פתחה בהלכות סוכה ולא בהלכות ארבעת המינים? הרי בתורה מופיע הציווי על ארבעת המינים לפני הציווי על סוכה, כמו שנאמר "ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר... בסכת תשבו שבעת ימים" (ויקרא כג מ-מב).

### מעיינים במקורות - לשאלות א' וב':

#### **א. דיון בשאלה א':**

- לכאורה סוכה עדיפה, שהרי כשישב בסוכה יקיים מצוה בכל רגע ורגע למשך שבוע שלם, משא"כ כשיטול לולב יקיים מצוה רק בזמן מועט בזמן הנטילה כל יום.
  - אך יש לדחות שמה שמקיים כל רגע ורגע זה כבר חיוב חדש שמתחייב בכל רגע מחדש, ונמצא דאותו הרגע שרוצה ליקח לולב יש כנגדו רק מצוה אחת של סוכה.
  - ומכל מקום עדיין יש לומר שהרי אם יעשה סוכה יהיו לו הרבה מצוות, ועדיף לו לעשות משהו שיחייב אותו בהמשך בהרבה מצוות. (הגרא"ל שטיינמן מובא בספר נתיבות הלכה לב).
- ב. ראה את דברי הירושלמי** בסוף מסכת מגילה (שהובאו ברמ"א יור"ד סימן רפ"ה ס"א) שכתב שמי שאין לו מעות, אלא או לתפילין או למזוזה, יש אומרים שמזוזה קודמת דנהגת בין ביום ובין בלילה, ואילו תפילין רק ביום, אולם יש אומרים שתפילין קודמים, משום דהוי מצוה שבגופו. **וכך פסק ברמ"א** שם ומסביר **בהגהות רעק"א**, שהכוונה היא שהחיוב של מזוזה הוא רק למי שיש לו בית, אבל הגר ברחוב פטור, ואילו תפילין החיוב על כל אחד.

**ולפי"ז גם בשאלה א' -** לכאורה לולב עדיף, כיוון שמצות לולב כל אדם חייב בו, ואילו סוכה הולכי דרכים או מצטער פטור.

**ג. ראה בספר כף החיים** (סימן תרכה אות יד) בשם הבשמים ראש שכתב **שיש להעדיף מצוות סוכה, מפני שהיא תדירה** מכיון שהיא נוהגת מהתורה בכל ימי החג משא"כ לולב שהוא מהתורה רק בחג הראשון, [אלא אם יש לו אפשרות לשבת בסוכת חבירו, אינו נכון להיות בלא לולב, רק די שיוכל לשבת בסוכה שלו, אלא אם כן הדבר קשה לו ביותר לשבת בסוכת חבירו - ולהזכירם, נתי שלנו נמצא במקום רחוק מיהודים ואינו יכול לשבת בסוכה של חבר].

**ד. ראה מה שדן החכמת שלמה** (בגליון השו"ע סימן תרכה ט"א) וכתב: "מי שהיו לפניו ב' עיירות, באחת יש סוכה, ובאחת לולב, לאיזה עיר ילך? או אם היה במאסר ונתנו לו רשות לצאת לקיים מצוה אחת, האם יקיים סוכה או לולב?" והשיב, לכאורה היה נראה שסוכה קודמת משום שהיא קודמת בזמן, שהיא מצוותה מהלילה והלולב ביום, אך בסוף העלה שהלולב קודם מכח שהוא פרסומי ניסא, כמו שכתוב במדרש (פרשת אמור) שבו נודע שישראל זכו בדין וראיה לכך מהתורה שהקדימה לולב לסוכה, יעו"ש.

**ה. אך יתכן -** שכל דברי החכמת שלמה אמורים באופן שיוכל לקיים סוכה פעם אחת או לולב פעם אחת, [כמו דורון בשאלה ב'] אך במקרה שיוכל לקיים בסוכה הרבה מצוות של ישיבות רבות, ואילו לולב מצוותו מהתורה רק ביום הראשון ועוד ו' מצוות לשאר הימים, לכאורה יש להעדיף את מצוות הסוכה.

**ולפי"ז בשאלה ב' -** שיוכל לקיים רק מצווה אחת פעם אחת, עדיף מצוות לולב כיוון שהוא פרסומי ניסא.

### **מקורות לשאלות ג' וד':**

**א. ראה בשאלות דרב אחאי גאון** (דברים קס"ט) וז"ל: "דמחייבין בית ישראל למעבד מטללתא [לעשות סוכה] ומיתב בה [ולשבת בה] שבעה יומין, דכתיב חג סוכות תעשה לך שבעת ימים, וכתוב בסוכות תשבו שבעת ימים". וראה ב"עמק שאלה" שם דייק מלשוננו שיש מצוה גם בעשיית הסוכה, שכתב למעבד מטללתא, ומיתב בה, וכן הביא שני פסוקים נפרדים, "תעשה לך" ו"תשבו" ומשמע שכל מצוות הם, העשייה והישיבה.

**ב. וכן משמע ברש"י במסכת מכות** (דף ח ע"א ד"ה השתא) שמדובר שם על שליח בי"ד שהרג בשוגג שפטור מגלות, ולומדים זאת מהפסוק ואשר יבוא את רעהו ביער, מה חטיבת עצים רשות אף כל רשות, ושואלת הגמרא דילמא הפסוק מדבר על חטיבת עצים לסוכה שזה מצווה, ומתרצת הגמרא כיון דאם מצא חטוב לאו מצוה, השתא נמי לאו מצוה. ופירש רש"י שאין החטיבה מצוה אלא עשיית הסוכה, ומשמע שיש מצוה ממש בעשיית הסוכה.

**ג. שיטת הירושלמי** (ברכות ט, ג) שמובאת בתוספות במסכת סוכה (דף מו ע"א ד"ה העושה) שהעושה סוכה מברך על עשיית הסוכה, משמע שבניית סוכה לפי הירושלמי היא מצווה ממש.

**ד. אך העמק שאלה** (שם) אומר שגם לפי הירושלמי, וגם לפי רש"י שהסביר בגמרא בתלמוד בבלי, אין באמת מצוות עשה מהתורה לבנות סוכה, אלא רק הכשר מצווה, רק שזה הכשר מצווה

מיוחד, כיון שהכנה זו כתובה מפורש בתורה, ולכן היא חשובה יותר משאר ההכנות למצוה. והיינו שאע"פ שזהו רק הכשר והכנה למצוה, מ"מ כיון שהכנה זו כתובה להדיא בתורה, סובר הירושלמי שמברכים על זה, וכן בהכנה כזו שכתובה בפסוק יש בזה יותר מצוה בו יותר מבשלוחו, משא"כ בשאר הכנות.

ה. גם מדברי **המגן אברהם והמשנה ברורה** (סימן תרמא סק"ב) משמע שאין מצווה בעשיית הסוכה. שכתבו שלכן היה ראוי לברך "שהחיינו" על עשיית הסוכה ואין מברכים שהחיינו על שופר ומגילה, משום שעושים אותם לכמה שנים, ונר חנוכה נמי אינו ניכר שעושים לשם מצוה, יעו"ש. ואם נאמר שבסוכה יש מצוה מיוחדת בעשייתה, מהפסוק "חג הסוכות תעשה לך", אם כן פשוט שבשופר ומגילה ונר חנוכה שאין מצוה כזו, אין לברך עליהם.

ו. **לפי"ז מיושבת שאלה ג' -** מאחר ומצינו בדברי השאלות שבניית הסוכה היא בעצמה מצווה, ואולי גם רש"י סובר כך, משא"כ קניית אתרוג לא מצינו מי שאומר שזה מצווה בפני עצמה אלא רק 'מכשירי מצווה'. וממילא לכאורה עדיף לעשות סוכה בעצמו כי זה **מצווה ממש** לחלק מהשיטות, מאשר לקנות ארבעת המינים שזה רק **הכשר מצווה**. להלן המקורות:

ז. **לפי"ז מיושבת גם שאלה ד' -** כך יישב **מרן הגרי"ש אלישיב** זצ"ל (הובא בחשוקי חמד סוכה ב' ע"א) על פי המבואר בשאלות שיש מצוה בעשיית הסוכה, וכיון שבסוכה יש מצוה כבר בשעת עשייתה, הרי שמבחינת סדר הזמנים, מתחיל זמן המצווה של סוכה, עוד בערב חג הסוכות, ולכן מן הדין להקדים את העיסוק בהלכותיה לפני מצות ארבעת המינים, שזמן עשיית המצווה מתחילה רק בחג עצמו.

ואף לרוב השיטות שאין מצוה בעשיית הסוכה, מ"מ מצות סוכה מתחילה מליל החג, משא"כ ד' המינים מצוותם מתחילה רק מהיום למחרת.

## **לסיכום:**

**תשובה לשאלה א':** יש מחלוקת אחרונים אם עדיף סוכה או לולב, ופסק הגר"י זילברשטיין (חשוקי חמד מסכת סוכה דף ב' ע"א) שסוכה עדיפה מהטעם שזה מצוות רבות, וכן מהטעם של הכף החיים שסוכה תדיר. [וצ"ע מה שונה מהירושלמי שהביא הרמ"א שהמצווה שנוהגת יותר היא קודמת].

**תשובה לשאלה ב':** כיון שיכול לקיים רק מצווה אחת פעם אחת, עדיף מצוות לולב שהוא פרסומי ניסא, מאשר מצוות סוכה, כדברי החכמת שלמה.

**תשובה לשאלה ג':** כיון שבכל המצוות יש דין של מצווה בו יותר מבשלוחו, ובניית סוכה לחלק מהשיטות היא מצווה וקניית ארבעת המינים אינה מצווה אלא הכשר למצווה, לכן עדיף לבנות סוכה בעצמו ולשלוח שליח לקנות ד' מינים.

**תשובה לשאלה ד':** כיון שיכול לקיים רק מצווה אחת פעם אחת, עדיף מצוות לולב שהוא פרסומי ניסא, מאשר מצוות סוכה, כדברי החכמת שלמה.